Maandag 5 november 2018
TivoliVredenburg - Hertz - 20.00 uur
Internationale Topensembles 1

TRIO WANDERER

Vincent Coq, piano
Jean-Marc Phillips-Varjabédian, viool
Raphaël Pidoux, cello

Robert Schumann 1810-1856
Pianotrio nr. 1 in d klein opus 63 (1847)
Mit Energie und Leidenschaft
Lebhaft, doch nicht zu rasch
Langsam, mit inniger Empfindung
Mit Feuer

Gabriel Fauré 1845-1924
Pianotrio opus 120 (1922-23)
Allegro, ma non troppo
Andantino
Allegro vivo

Pauze

Johannes Brahms 1833-1897
Pianotrio nr. 1 in B groot, opus 8 (1854/1889)
Allegro con brio
Scherzo: Allegro molto
Adagio
Finale: Allegro

Robert Schumann - Pianotrio
Het is altijd fascinerend om muziek van Robert Schumann naast die van Johannes Brahms te horen: twee romantici, stijlverwanten en wederzijdse bewonderaars, maar totaal verschillend qua temperament. Tegenover Brahms' nuchtere ambachtelijkheid klinkt Schumann zonder uitzondering impulsiever en lichter ontvlambaar - zelfs in dit Eerste Pianotrio. Het is een doortimmerd werk, grondiger geconstrueerd dan zijn improvisatorisch aandoende pianocomposities uit eerdere jaren. Toch heeft het Schumanns karakteristieke gedrevenheid, soms op het bezetene af. De eerste minuut is al exemplarisch: een rusteloze pianobegeleiding stuwt de strijkers voort in een melodisch betoog dat voortdurend van emotionele kleur verschiet. Het is de signatuur van een componist die zijn laatste levensjaren in een krankzinnigengesticht sleet.
De eerste aanvallen van 'Kopfangegriffenheit', zoals Schumann zijn zenuwinzinkingen noemde, kreeg hij halverwege de dertig. Het was zijn productiefste en meest ambitieuze periode - na jaren van pianocomposities en liederen waagde hij zich voor het eerst aan grotere genres - maar ook een tijd van afnemende spontaniteit, zoals psycholoog/muziekkenner Peter Ostwald schreef: Schumann trad terug als muziekcriticus, raakte meer in zichzelf gekeerd en probeerde zijn grip op het alledaagse leven te versterken door zichzelf vaste routines op te leggen, waaronder een diepgaande studie van Bachs klavierwerken. Daarvan getuigen de nadrukkelijk meerstemmige weefsels in al zijn latere composities; in dit Pianotrio bepalen ze het klankbeeld van vooral het eerste deel.
Ook het scherzo verraadt duidelijk de hand van de maker: het heeft het bokkige ritmische patroon dat hij eerder toepaste in diverse pianowerken en in het fameuze Pianokwintet. Schumanns karakteristieke 'manische' contrasten manifesteren zich in de overgang naar het langzame deel, gedragen door de viool; het speelvoorschrift 'mit inniger Empfindung' suggereert een liefdeslied, maar de klagerige melodie neigt meer naar een treurzang.
Net als in het begindeel culmineert de kolkende beweging van de finale herhaaldelijk in een bezwerend 'gezang' waarin de piano de strijkerspartij verdubbelt - een effect dat volgens critici Schumanns onervarenheid als kamermuziekcomponist blootlegt, maar dat wel bijdraagt tot de kenmerkende extatische kwaliteit van zijn muziek.

Gabriel Fauré - Pianotrio
'Gabriel Fauré is leeftijdloos en zal dat altijd blijven', zei componist Camille Saint-Saëns over zijn collega en generatiegenoot. Helemaal juist: Fauré's muziek vormt een soepel gewricht tussen de Romantiek en het modernisme van de vroege twintigste eeuw. Componeren deed hij alleen tijdens zijn kleuterjaren niet; zijn laatste compositie, een uniek strijkkwartet, voltooide hij op zijn negenenzeventigste, twee maanden voor zijn dood. Wat ongetwijfeld tot zijn eeuwige jeugd bijdroeg, was zijn continue belangstelling voor nieuwe muzikale ontwikkelingen en zijn steun aan jonge componisten - iets waaraan de aartsconservatieve Saint-Saëns een voorbeeld had kunnen nemen.
Dat Fauré een groot liedcomponist was, hoor je indirect in zijn instrumentale werken. In zijn kamermuziek - de sterkste pijler van zijn oeuvre - is melodische welbespraaktheid een

overrompelend kenmerk, en dat bleef het ook naarmate zijn schrijfwijze steeds complexer werd. In het Trio - zijn op één na laatste compositie - nemen melodievoering en meerstemmigheid extreme vormen aan. De melodielijnen schuiven op een wonderlijke, grillige manier door en over elkaar en lijken voortdurend aan een vaste toonsoort te willen ontsnappen. Zonder zich aan atonaliteit te wagen komt Fauré hier toch in de buurt van de vervreemdende, rusteloze sfeer die Arnold Schönberg tezelfdertijd opriep met zijn twaalftoonsmethode - een zeer twintigste-eeuws aspect van een componist die toch sterk in de negentiende-eeuwse traditie was geworteld. Het effect daarvan is nog sterker wanneer je je realiseert dat Fauré vrijwel doof was toen hij zijn laatste werken schreef - en sinds Beethoven weten we dat zo'n handicap aanleiding kan geven tot ongehoorde experimenten, vergelijkbaar met de profetische gaven van blinde zieners.

Johannes Brahms - Pianotrio

Van alle romantische componisten is Johannes Brahms de meest conservatieve en de minst flamboyante. Hij koesterde de genres en de muzikale architectuur van zijn voorgangers uit de Klassieke periode, hij was geen Liszt-achtig podiumbeest en aan Schumann-achtige zelfportretten waagde hij zich niet. Autobiografische elementen klinken impliciet door, maar muziek moest voor hem in de eerste plaats over muziek gaan. Zijn vroege werken tonen evenwel een ander beeld: die zijn sterk geïnspireerd door literatuur, van Goethes *Werther* tot de fantasieverhalen van E.T.A. Hoffmann. Daartoe behoort het Pianotrio nr. 1, waarvan hij de oorspronkelijke versie als twintigjarige componeerde. Nog geen jaar eerder was hij warm onthaald door Robert Schumann, die hem prompt op het schild hees als 'een uitverkorene'. Behalve trots voelde de jonge Brahms zich ook geïntimideerd door het spotlicht dat Schumann (en diens vrouw Clara) op hem hadden gericht; in de navolgende periode componeerde Brahms zich een slag in de rondte om ervaring op te doen. Het trio, eenmaal voltooid, werd door Clara goed genoeg geacht voor uitgave - Robert had zich inmiddels in een kliniek laten opnemen - maar Brahms zelf bleef er altijd ontevreden over. De definitieve, hier gespeelde versie maakte hij ruim 35 jaar later, na veel knip- en scheerwerk: een compromis, dus, tussen jeugdig romantisch vuur en volwassen zelfbeheersing. Alleen het *Scherzo* liet hij intact.
Meer nog dan bij Schumann hoor je bij Brahms waarom het pianotrio-genre pas in de romantische periode tot bloei kwam. In de tijd van Mozart, Beethoven en andere triopioniers kon een piano nog niet de lang naklinkende toon produceren die zo fraai mengt met strijkinstrumenten; Brahms daarentegen beschikte over concertvleugels die perfect pasten bij zijn hang naar een vol, sonoor klankbeeld. Donkere tinten beheersen het monumentale eerste deel: de pianopartij neigt sterk naar de lage registers en het hoofdthema wordt door de cello geïntroduceerd. Spoedig duiken ook de trioolfiguurtjes op die een van Brahms' handelsmerken zouden worden. Deel twee is vaak met de scherzodelen bij Mendelssohn vergeleken, maar diens lichtvoetigheid imiteert Brahms niet; het herinnert eerder aan de boertige passages waarmee Franz Schubert licht in zijn persoonlijke duisternis schiep. Ook Brahms' hang naar plechtstatigheid - later resulterend in koorwerken, onder meer - manifesteert zich hier al: het *Adagio* heeft religieuze ondertonen die door de bruuske *Finale* weer worden weggevaagd.

Michiel Cleij

De naam van het Franse **Trio Wanderer** verraadt een nauwe band met de Duitse Romantiek, denk aan alle composities waarin de rusteloze 'Wanderer' zijn weg zoekt, van Schubert tot Schumann, maar ook van hun navolgers. Geprezen om de welhaast telepathische manier waarop ze elkaar aanvoelen, wordt het Trio Wanderer beschouwd als een van de beste kamermuziekensembles van dit moment. De spelers werden alle drie gevormd aan het vermaarde Conservatoire National Supérieur de Musique in Parijs, waarna ze hun studie voortzetten aan de al even fameuze Juilliard School in New York. Hun internationale doorbraak volgde al snel na het winnen in 1988 van de ARD Musik-Wettbewerb in München, zo'n beetje het hoogst haalbare op het gebied van kamermuziek. Twee jaar later wonnen ze ook de Eerste Prijs bij de Fischoff Chamber Music Competition in de VS. Uitnodigingen volgden door de belangrijkste concertzalen wereldwijd, festivals, en bijzondere evenementen. Ook orkesten, dirigenten en andere kamermusici zochten de samenwerking, onder wie Yehudi Menuhin, Christopher Hogwood, François-Xavier Roth, Charles Dutoit en James Conlon. Het trio nam veelgeprezen cd's op voor verschillende labels. Intussen beperkt het trio zich al lang niet meer tot de Klassieken, getuige premières (en cd-opnames) van Thierry Escaich, Bruno Mantovani, Frank Michael Beyer, Matteo Francescini en Philippe Hersant. Hun prijzenkast is gevuld met Chocs du Monde de la Musique, Fanfare's Want List, Critic's Choice en Editor Choices (Gramophone), Diapasons d'Or, Midem International Classical Music Award... Jean-Marc Phillips-Varjabédian bespeelt een viool van Charles Coquet (Parijs, 2014) en een Charles François Gand Père (Parijs, 1840, geleend door Nicolas Dufourcq). Raphaël Pidoux bespeelt een cello van Gioffredo Cappa (Saluzzo, 1680).

Het volgende concert in de serie Internationale Topensembles I: Zondag 9 december - Hertz - **15.00 uur**
Richard Goode, piano: o.a. Haydn, Mozart, Beethoven